

KONTAKT 2-2010

Puola vapautuu Katynin synkästä varjosta

Toivottavasti onnettomuuden seuraus se, että venäläiset saavat viimein tietää, mitä Katynissa tapahtui.

Artikkeli on julkaistu Helsingin Sanomat lehdessä 18.4.2010

Viime viikon lauantaina Puolan kohtasi suruviesti. Puolalaiset olivat television äärellä aamulla kello yhdeksältä, kun suora lähetys Venäjän Katynista alkoi. Samalla paikalla Neuvostoliitto oli vuonna 1940 murhannut 15 000 puolalaista upseeria.

Nyt Katynin tapahtumien 70-vuotismuistojuhlaan oli kokoontumassa joukko puolalaisia päättäjiä ja lähihistorian ikoneja. Eryityisesti odotettiin presidentti Lech Kaczyńskin puhetta. Sen sijasta puolalaiset joutuivat seuraamaan murhenäytelmää Smolenskin lentokentän liepeiltä: puolalaisvieraita kuljettanut lentokone oli syöksynyt maahan.

Stalinin tavoitteena oli aikoinaan päästä eroon Puolan armeijan johdosta. On kohtalon ivaa, että Smolenskissa kävi samoin.

Stalinilla oli syynsä. Ensimmäisen maailmansodan jälkimainingeissa itsenäistyneen Puolan marsalkka Józef Piłsudski ja Ukrainan johtaja Semen Petlura yhdistivät operaationsa ja valtasivat niin ikään itsenäistyneen Ukrainan pääkaupungin Kiovan. Neuvosto-Venäjän vastahyökkäys pysäytettiin vasta Varsovan porteilla vuonna 1920.

Puola esti itäisen tulvan hyökymisen Euroopan yli. Saksa oli kumouksen partaalla ja Ranska väsynyt. Britit olisivat katselleet Kanaalin yli punaista "Euroopan unionia".

Katyn on suuren puolalaisen perheen surujuhla. Veriteko kosketti koko maata.

Sosialistisena aikana Katyn oli kielletty aihe, josta vaiettiin. Ilmiantajia ei kuitenkaan pelätty. Puola oli toista maata, eikä pelko lyönyt koskaan läpi siellä.

Maa oli toisen maailmansodan jälkeen täysin puolalainen ja katolinen. Stalin teki erehdyksen siirtäessään Puolan länteen. Osa vähemmistöistä jäi itärajan taakse, ja saksalaiset karkotettiin. Kirkko totesi uhmaten: me olemme olleet tässä maassa tuhat vuotta, kommunistit vasta sata.

Neuvostoliitto väitti saksalaisten olleen Katynin surmatyön takana. Saksalaiset olivat kuitenkin teettäneet kansainvälisen, vakuuttavan tutkimuksen joukkohaudan löydyttyä vuonna 1942. Tutkimusryhmään kuului muun muassa suomalainen lääkäri, professori Arno Saxén.

Neuvostoliiton avoimuuden aikana presidentti Mihail Gorbatšov tunnusti tapahtuneen, ja puolalaiset pääsivät tekemään surutyötään. Nyt Katynin muisto näkyy kirkoissa, hautausmailla ja muistopaikoilla. Vereslihalla olleet muistot ovat tulleet esiin.

Lech Kaczyńskin suorapuheisuus oli arvossa, vaikka monelle puolalaiselle Kaczyńskin veljekset olivatkin "skandal" tai "katastrofa". Puolalaisten mielestä Venäjän pääministeri Vladimir Putin ei ole myöntänyt Neuvostoliiton syyllisyyttä. Kaczyński ei ollut diplomaatti: hän käytti sanan säilää.

Kaczyński oli kommunistiajan maanalaisen toiminnan mestareita. Maan alla taisteltiin yhteistä vihollista vastaan. Kun unelma vapaasta, demokraattisesta Puolasta toteutui, Kaczyńskilla ja muilla Solidaarisuusjärjestön johtajilla ei ollut kokemusta hallinnosta. Myös demokratian taidot puuttuivat.

Sosialistinen Puola rummutti Saksan ja Naton pelkoa. Vapautunut Puola puolestaan pelkäsi Saksan ostavan koko maan. Venäjä ei ole koskaan ymmärtänyt Puolaa: kuinka slaavilainen kansa voi pettää pyhän ortodoksisen Venäjän ja valita katolisen kirkon?

Venäjä oli Kaczyńskin ikäpolven vihollinen. Edellisen ikäpolven vihollinen oli Saksa ja sitä edellisen Venäjä ja Saksa.

Kaczyński oli patriootti ja syvästi katolinen. Hän halusi EU:sta tunnustuksellisesti kristittyä yhteisöä. Ei ihme, että häntä pidettiin EU:ssa hankalana ja Venäjällä häirikkönä. Eurooppa ei häntä ymmärtänyt, ja Venäjä ei halunnutkaan ymmärtää. Hän ei ollut tästä maailmasta. Kaczyńskin juuret olivat siinä Puolassa, jonka länsivallat olivat Jaltassa hylänneet ja jättäneet Neuvostoliiton käsiin.

Vihdoin itsenäistyneen Puolan ei Kaczyńskin mielestä tarvinnut enää ottaa vastaan määräyksiä idästä eikä lännestä. Puola oli saavuttanut Natossa turvallisuuden itää vastaan, mutta mikä vielä tärkeämpää, se oli ottanut henkisen paikkansa EU:ssa yhtenä suurten joukossa. Puolan ylitse ei enää käveltäisi.

Puolassa on vahva kansallisromanttinen perinne. Jakojen aikana romanttinen sukupolvi kapinoi Puolan kunnian puolesta. Seuraava piti vanhempiaan hulluina. Solidaarisuuden sukupolvi oli tässä vuosisataisessa ketjussa romantiikan "hullu" sukupolvi.

Lento-onnettomuuden jälkeen puolalaiset kokoontuivat kirkkonsa suojiin, kuten aina ennenkin. Sosialismin kaaduttua kirkon odotettiin menettävän otteensa Puolan kansasta. Sitten arveltiin puolalaisen paavin, Johannes Paavali II:n, kuoleman heikentävän kirkon ja kansan suhdetta.

Paavin kuolemasta on kulunut jo vuosia, mutta edelleen puolalaiset täyttävät kirkkonsa. Kirkko tuntuu olevan puolalaisille moraalinen ankkuri, johon kiinnitytään maailmassa, jossa mikään ei ole niin kuin ennen.

Onnettomuuden lähes sadan uhrin joukossa oli Solidaarisuuden "ikoni" Anna Walentynowicz, pakolaishallituksen viimeinen presidentti Ryszard Kaczorowski ja minulle läheinen Wislan luterilaisen seurakunnan kirkkoherra Adam Pilch.

Euroopan Kristukseksi kutsuttu Puola on aina saanut voimaa marttyyreistaan. Olisiko niin, että nyt Puolan uhrien seurauksena venäläiset saavat vihdoinkin tietää, mitä Katynissa tapahtui?

JUKKA SOISALON-SOININEN KIRJOITTAJA ON VARATUOMARI JA PUOLAN-TUNTIJA.

